

O éxito e a consolidación dos partidos populistas na UE: contexto e resultados

El éxito y la consolidación de los partidos populistas en la UE: contexto y resultados

The success and consolidation of populist parties in the EU: context and results

PAULA VILLAVERDE FERREÑO

Doutoranda do Programa Marketing Político,
Actores e Institucións nas Sociedades Contemporáneas
Universidade de Santiago de Compostela
paula.villaverdef@gmail.com

Recibido: 21/01/2018 | 12/06/2018

Resumo: Os desafíos a que se enfrenta o proxecto europeo, sumados á combinación da crise da zona euro coa actual crise dos refuxiados, crearon as circunstancias perfectas nas cales o discurso populista atopou un gran caladoiro de votos no malestar cidadán. Neste documento investigáse como a crise migratoria e a súa instrumentalización por parte dos populistas logrou que alcanzasen cotas de poder –ao modular a axenda dos partidos tradicionais– nunca antes vistas. Analízanse as características, o comportamento preelectoral e os resultados das últimas eleccións de cada estudo de caso, distinguindo entre: 1. Países en que xurdiu unha forza populista capaz de entrar nas institucións; 2. Estados onde goberna unha forza populista; 3. Países onde fracasou o auge destes partidos populistas; e, por último, 4. Un feito recente, un país no cal comeza a emerxer o populismo.

Palabras clave: Populismo, eleccións, extrema dereita, partidos, migración, Europa.

Resumen: Los desafíos a los que se enfrenta el proyecto europeo, sumados a la combinación de la crisis de la zona euro con la actual crisis de los refugiados, han creado las circunstancias perfectas en las cuales el discurso populista encuentra un gran caladero de votos en el malestar ciudadano. En este documento se investiga cómo la crisis migratoria y su instrumentalización por parte de los populistas ha logrado que alcanzasen cuotas de poder –al modular la agenda de los partidos tradicionales– nunca antes vistas. Se analizan las características, el comportamiento preelectoral y los resultados de las últimas elecciones de cada estudio de caso, distinguiendo entre: 1. Países en los que ha surgido una fuerza populista capaz de entrar en las instituciones; 2. Estados donde gobierna una fuerza populista; 3. Países donde fracasó el auge de estos partidos populistas; y, por último, 4. Un hecho reciente, un país en el que comienza a emerger el populismo.

Palabras clave: Populismo, elecciones, extrema derecha, partidos, migración, Europa.

Abstract: The challenges facing the European project, coupled with the combination of the crisis in the euro zone with the current refugee crisis, have created the perfect circumstances where the populist

discourse finds a large pool of votes in the citizen's malaise. This document investigates how the migrant crisis and its instrumentalization by the populists, has managed to reach quotas of power—by modulating the agenda of the traditional parties—never before seen. The characteristics, preelectoral behavior and the results of the last elections of each case study are analyzed, distinguishing between: 1. Countries where a populist force capable of entering the institutions has emerged; 2. States where a populist force governs; 3. Countries where the rise of these populist parties failed and, finally, 4. A recent event, a country where populism is beginning to emerge.

Key words: populism, elections, extreme-right, parties, migration, Europe.

Sumario: 1 Introducción. 2 Obxectivos da investigación. 3 Ascenso da extrema dereita en Europa. 3.1 Partidos populistas representados no Parlamento Europeo. 4. Estudos de caso. 4.1 Países en que xurdiu unha forza populista. 4.1.1 Alemaña. Alternativa para Alemaña (AfD). 4.1.2 Austria. Partido da Liberdade de Austria (FPÖ). 4.1.3 Italia. Liga Norte. 4.2. Países onde goberna unha forza populista. 4.2.1 Polonia. PiS. 4.2.2 Hungría. Fidesz. 4.3 Países onde fracasou o auxe do populismo. 4.3.1 Holanda. PVV. 4.3.2 Francia. FN. 4.4 Países en que comeza a emerxer o populismo. 4.4.1 República Checa. 5 Discusión. 6 Bibliografía.

1 INTRODUCCIÓN

A cuestión do déficit democrático da UE é hoxe un tema central. A xestión da crise migratoria e o sentimento de perda do status social provocaron que en diferentes países cada vez teñan máis apoios os partidos populistas de extrema dereita. O sistema de partidos existente defínese por unha fragmentación latente caracterizada por unha competición esquerda-dereita e populismo-tecnocracia.

Isto viuse reflectido no endurecemento da retórica dos discursos nas últimas eleccións austríacas e alemás acerca da cuestión da inmigración. Tamén podemos observar este discurso nacionalista e xenófobo en países onde estes partidos estiveron ás portas de lograr acceder ao Goberno.

Practicamente todos os países do vello continente contan con polo menos unha forza populista de extrema dereita. Mesmo en países que non teñen moitos representantes populistas electos, estes partidos aínda poden exercer unha gran coacción nos partidos maioritarios, o discurso público e a axenda política¹. “Malia existiren diferenzas en cada país, cabe caracterizar estes partidos e movementos pola súa postura contraria á inmigración, a súa preocupación pola protección da cultura nacional (ou europea), a súa radical oposición á globalización, á UE, á democracia representativa e aos partidos políticos tradicionais”².

O profesor Anton Pelinka³ ofrécenos unha definición moi útil sobre como o populismo busca chibos expiatorios aos que culpar, que confirma Ayhan Kaya (2017) cando di que o populismo de dereitas percibe o multiculturalismo como a receita para desnacionalizar a nación propia, para deconstruír o propio pobo.

Numerosos artigos de actualidade expoñen a existencia dunha posible “ameaza populista”. Algúns afirmaron que a dereita radical populista constitúe unha ameaza grave para a democracia⁴. En cambio, outros sinalaron que as deficiencias democráticas xeran cidadáns desilusionados cos principais partidos políticos e senten que poden ser escoitados polos líderes populistas e así atopar o camiño –de novo– á cabina de votación⁵.

En relación con iso, a actual crise dos refuxiados mostrou as deficiencias da Unión Europea⁶. A grave crise que sofre Europa, en perigo de desintegración polas consecuencias da crise do euro e dos refuxiados, abre unha vía que posibilita o acceso aos partidos populistas na súa busca por dinamitar o proxecto actual. Está claro que a Gran Recesión modificou as actitudes dos cidadáns

cara á UE, xerando unha crise de representación política e desvirtuando o proxecto europeo de cooperación e solidariedade.

Nos últimos dous anos, os refuxiados ocuparon un lugar importante nas portadas dos xornais e nos medios de comunicación, principalmente en Europa. É importante sinalar que, a pesar da gran retórica que xurdiu desde as institucións da Unión Europea (UE) de solidariedade e xestión da crise migratoria, nestes últimos anos a UE levou a cabo –na práctica– políticas restritivas en materia de asilo e inmigración, en parte impulsadas polo “temor” do avance electoral dos partidos con discurso xenófobo e antiinmigración.

A xestión da crise de refuxiados no marco da UE mostrou as debilidades da gobernanza europea de xeito holístico. A crise de refuxiados debería ser vista ante todo como unha “crise de gobernanza europea”, que afecta tanto ás súas institucións e políticas como aos seus principios, valores e identidade⁷.

A migración, e en concreto a integración dos refuxiados, segue sendo actualmente o gran problema sen resolver de Europa. Así o expón o Eurobarómetro do ano 2016, cando os resultados mostran que máis da metade (56%) dos europeos ve con desagrado a inmigración de persoas procedentes de fóra da Unión Europea.

Por outra banda, na Enquisa especial do Eurobarómetro publicada en abril deste ano coa pregunta “Que pensan os europeos sobre os inmigrantes?”, destácase o dato de que “o 53% dos europeos estivo de acordo en que a imaxe negativa dos inmigrantes nos medios é un gran obstáculo para a integración”⁸.

A crítica frontal á política de acollida aos refuxiados é o principal argumento dos partidos populistas existentes. A percepción de posibles atentados e de aumento da criminalidade provocan receo cara aos que acaban de chegar. “O populismo de dereitas prospera, ao parecer, no ámbito nacional se os seus líderes logran combinar os elementos de ambos os dous eixes –mesturando resentimento económico e resentimento cultural– co fin de crear unha percepción de crise”⁹.

A forma en que se xestionou a chamada crise de refuxiados, sumada á sensación de perda de status social debido á crise económica, modificou a intención de voto, e o discurso populista resultou un gran caladoiro de votos indignados¹⁰.

No futuro, para o conxunto de Europa, a inmigración pode presentar tanto unha oportunidade como un desafío. Varios analistas destacaron que este ano, e tras esta serie de conatos de incendio populista, podería abrirse unha nova etapa en Europa, unha oportunidade para a refundación da UE¹¹.

2 OBXECTIVOS DA INVESTIGACIÓN

O marco conceptual en que se insire o problema é a xestión da chegada dos refuxiados a Europa por parte dos EM. As unidades de análise escollidas son os países seleccionados como estudos de caso: Alemaña, Austria, Francia, Holanda, Hungría, Italia, Polonia e a República Checa.

O obxectivo principal deste traballo baséase en confirmar a existencia dunha correspondencia entre o discurso cualificado como populista de extrema dereita baseado en políticas antimigratorias cos cambios no sistema de partidos orixinados polo auxe destes partidos.

A metodoloxía utilizada foi unha análise cualitativa comparada de fontes secundarias e revisión bibliográfica.

3 ASCENSO DA EXTREMA DEREITA EN EUROPA

Nos últimos meses, púidose observar como a alianza entre a extrema dereita alemá e austríaca avanzou posicións cando xa se cría freado o avance do populismo en Europa tras os resultados frustrados do FN en Francia e o PVV en Holanda.

3.1 Partidos populistas representados no Parlamento Europeo

O Parlamento Europeo está formado por 751 membros, elixidos nos 28 Estados membros da ampliada Unión Europea. Na actualidade hai oito grupos políticos no Parlamento Europeo. Os eurodeputados agrúpanse por afinidade política, non por nacionalidade, polo que é destacable a pertenza dos dous grupos parlamentarios expostos a continuación, formados por euroescépticos, nacionalistas e de ideoloxía extrema:

- No grupo político de Europa das Nacións e a Liberdade (ENF), atópanse representados o Partido da Liberdade de Austria (FPÖ), a Liga Norte (LN) de Italia e o Partido pola Liberdade (PVV) dos Países Baixos.
- Por outra banda, Alternativa por Alemaña (AfD) pertence ao grupo Europa da Liberdade e a Democracia Directa (EFDD).
- A ter en conta é a pertenza do partido de extrema dereita Lei e Xustiza (PiS) de Polonia, no grupo dos Conservadores e Reformistas Europeos (ECR) e non en ningún dos dous anteriores¹².
- Tamén é importante sinalar que o partido Fidesz, de Hungría, pertence ao European People's Party (EPP).

4 ESTUDOS DE CASO

4.1 Países en que xurdiu unha forza populista

4.1.1 Alemaña. Alternativa para Alemaña (AfD)

AfD 2/96 (Europe of Nations and Freedom)

A) Contexto electoral

Alemaña é unha república federal parlamentaria. Nas súas eleccións xerais elíxense 598 deputados, por un período de 4 anos. Tras a elección, son os deputados os que elixen o chanceler. Cada cidadán exerce dous votos (exérceos na mesma papeleta): o primeiro é directo, elixindo o candidato concreto; no segundo, expresa a súa preferencia por un partido. O seu sistema electoral baséase no método "Sainte-Lagüe", no cal a barreira electoral é do 5%¹³.

En 2013 Alternativa por Alemaña quedou ás portas de entrar no Bundestag (Parlamento) tras non acadar –por pouco– o 5% necesario para entrar no parlamento nacional. En 2017, AfD gobernaba en 10 dos 16 parlamentos rexionais de Alemaña, cifra que logrou aumentar desde 2015, cando só gobernaba en 5 deles.

AfD foi fundada en 2013 por economistas que incidían na necesaria reforma da UE, así como na crítica e oposición aos rescates de Grecia e España.

B) Comportamento preelectoral

Cando a crise de refuxiados se fixo visible en 2015 e, polo tanto, se converteu nun problema en Alemaña, AfD endureceu a súa estratexia facendo da inmigración e da loita contra o islam en Europa o seu principal obxectivo. Non obstante, este cambio de estratexia levou o fundador do partido e outros líderes del a abandonalo.

Estes acontecementos converteron Alternativa por Alemaña no principal expoñente da crítica á política de benvida da chanceler.

O máis do millón de solicitantes que recibiu Alemaña estes dous últimos anos colocou a Angela Merkel na posición máis complicada de todo este tempo fronte ao goberno. As cifras relacionadas coa chegada de refuxiados acerca do investimento do goberno alemán nesta acollida provocan receo nos cidadáns e AfD aproveitase diso.

Nas pasadas eleccións de setembro viuse un aumento do discurso contrario á inmigración. A maioría das sondaxes nos días previos aos comicios prognosticaran que AfD conseguiría arredor do 10%, aínda que xa se presaxiaba a caída do Partido Socialista (SPD). Nas enquisas a pé de urna, o 60% dos votantes de AfD afirmaban que realizaban un voto de protesta polas políticas do actual goberno. Estas enquisas tamén suxeriron que a xestión da crise dos refuxiados era unha cuestión importante á hora de efectuar o seu apoio.

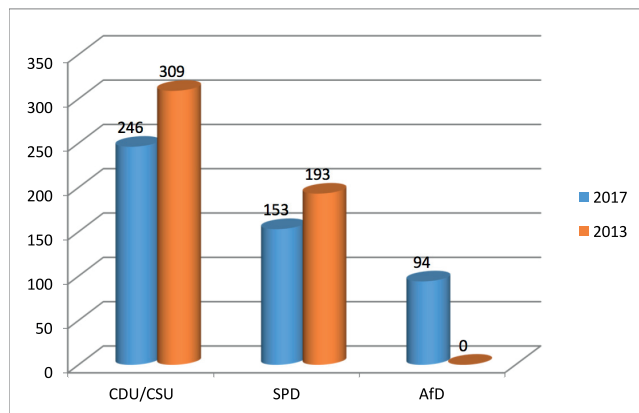
Xa nas eleccións de 2013, o partido populista quedaba a décimas de ingresar no Bundestag. As sondaxes daquel momento destacaban que un 21% dos alemáns vían como algo positivo que un partido político se posicionase en contra do euro. Con este perfil eurófobo, AfD conseguiu obter un 7% nas eleccións europeas de 2014.

Podemos ver como a ultradereita na UE está a explotar o descontento dos votantes coa súa situación actual e aproveitando o rexeitamento que existe cara aos refuxiados. AfD concretamente apoia o seu discurso en que o interese nacional de Alemaña está sendo ameazado e eríxese como o único que pode actuar na defensa dos intereses nacionais.

C) Eleccións xerais 2017

En setembro de 2017, Alternativa para Alemaña (AfD) conseguiu arredor do 13% dos votos, beneficiándose do sentimento *antiestablishment* pola xestión dos refuxiados; esta frustración cos partidos tradicionais foi evidente e as continuas referencias á identidade nacional como símbolo a protexer dos que acababan de chegar foron claves no incremento de apoios para AfD. Conseguiu que votantes que non apoiaban expresamente ideas de extrema dereita visen un representante das súas inquietudes: medo á perda do seu status social, consecuencia do desgaste do benestar nacional pola apertura total de fronteiras.

Gráfico 1. Eleccións xerais en Alemaña.

Fonte: elaboración propia.

En canto ao transvasamento de votos, AfD recibiu máis dun millón de apoios do partido de Merkel, e tamén medio millón de ex-votantes socialdemócratas. Isto demostra que o discurso

distinto ás medidas suxeridas por estes dous partidos tradicionais é o que calou no electorado nesta ocasión. Poderíase sinalar a relación entre este transvasamento de votos e a política de asilo en Alemaña.

Negociacións para formar goberno

As negociacións para formar un goberno de coalición foron complicadas para a chanceler. Merkel non foi capaz de lograr un acordo cos liberais e os verdes –un dos puntos de fincapé nas negociacións foi o da política de asilo–. Actualmente, a crise migratoria está a provocar unha crise política na coalición de goberno, xa que este mes de xuño estaba programada a presentación dun plan migratorio por parte do ministro do Interior –Horst Seehofer–, socio no Executivo de Merkel, pero atópase aprazada ante a falta de acordo (e os sospeitosos contactos do titular de Interior cos membros da coalición europea contraria á inmigración).

Proxección do partido

O éxito de AfD e a súa entrada no Bundestag proporcionáronlle recursos públicos aos cales anteriormente non tiña acceso: desde o reembolso parcial dos seus gastos de campaña, os populistas terán dereito a diferentes oficinas co seu correspondente persoal. A iso súmanse os recursos e datos gobernamentais, que estarán á súa disposición. En resumo, beneficiaranse dunha influencia, visibilidade e uns recursos económicos cos que poderán levar a cabo a súa estratexia populista de extrema dereita.

Göpffarth (2017) formula 3 escenarios posibles tras a entrada do partido de extrema dereita no Bundestag: 1. Posibilidade de que se radicalizará aínda máis para atraer a máxima atención dos medios; 2. Algúns expertos cren que se “contaxiarán” da rutina parlamentaria e moderarán o seu discurso; 3. “O politólogo Cas Mudde argumentou que o que axudou á aparición dos partidos populistas de dereita radicais é a súa radicalización das opinións da corrente principal”.

4.1.2 Austria. Partido da Liberdade de Austria (FPÖ)

FPÖ 4/37 ENF

A) Contexto electoral

O Parlamento de Austria asigna os seus 183 deputados utilizando o método D’Hondt, cun limiar electoral do 4%. Os votantes poden emitir 3 votos de preferencia para os seus candidatos preferidos no nivel federal, estatal e electoral¹⁴.

Debemos distinguir entre eleccións lexislativas, celebradas en outubro de 2017, e as presidenciais, que tiveron que repetirse debido á impugnación das votacións. Estas celebráronse en abril de 2016 (primeira volta) e en decembro de 2016 (segunda volta).

Xa nestes comicios se viu o auxe da extrema dereita próxima ao goberno: a primeira volta foi gañada por Norbert Hofer, do Partido da Liberdade de Austria. Pola súa banda, Alexander Van der Bellen, un membro dos Verdes –pero que nesta ocasión concorria como independente–, quedou segundo. Como ningún acadou máis do 50% dos votos, competiron nunha segunda volta. Porén, os resultados desta foron anulados polo Tribunal Constitucional de Austria, o que obrigou a repetir a segunda volta. Nesta segunda ocasión, a vitoria foi para o independente Van der Bellen, co 53,8% dos votos, mentres que o candidato do FPÖ, Hofer, obtivo un 46,2% dos apoios.

O FPÖ logrou o seu mellor resultado desde a súa creación ao gañar a primeira volta das eleccións presidenciais austríacas cun 35% de apoios. A ultradereita conseguiu capitalizar o descontento dos votantes pola situación actual do país.

O principal sinal de identidade deste partido é o seu discurso antiinmigración, que se viu reforzado pola chegada de refuxiados ao país, xa que se atopa situado na ruta de migración entre Grecia e os Balcáns.

B) Comportamento preelectoral

Tras a convocatoria de eleccións anticipadas, a maquinaria de campaña electoral púxose en marcha e, segundo foi achegándose a data dos comicios, os partidos austríacos endureceron os seus discursos, dando un xiro á ultradereita. Vendo que o apoio ás mensaxes antimigratorias do FPÖ sumaba apoios nas enquisas, os partidos tradicionais viraron cara á dereita con propostas de recortes de axudas sociais para inmigrantes, propostas máis duras ante a chegada de solicitantes, en xeral.

É unha realidade que o FPÖ perfeccionou a súa estratexia; a actual baséase nun sentimento antiinmigración centrado no rexeitamento ao islam. Este partido leva máis de 60 anos tendo presenza parlamentaria, pero, grazas á instrumentalización que fixo da crise dos refuxiados, logrou un pulo nunca antes visto.

Desta estratexia foi consciente Kurz, reorientando a súa e dándolles un xiro ás enquisas. O xove candidato do ÖVP apostou por un xiro á dereita para restar apoio aos extremistas: utilizou as súas mensaxes, pero “descafeinándoas” para adaptalas ao que querían oír os votantes.

Neste ambiente preelectoral, Kurz recibía un 33 % de intención de voto nas enquisas, quen debía lidar co crecemento que estaba a ter o FPÖ, que utilizaba o descontento dos austríacos co goberno de coalición. Este voto protesta foi o que alimentou o aumento do partido de extrema dereita.

No ano 2012, o FPÖ xa capitalizaba o descontento do electorado austríaco nun país que mostra os niveis máis altos de oposición á ampliación na UE.

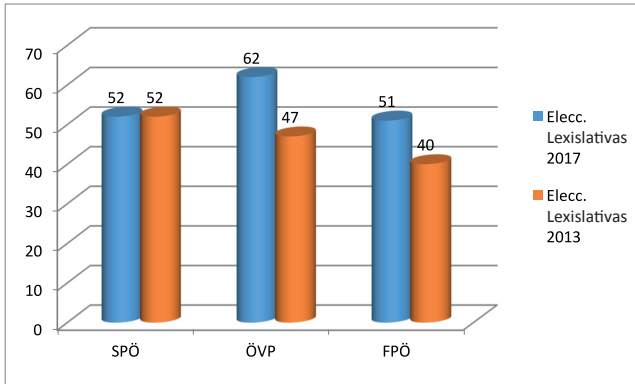
C) Eleccións lexislativas 2017

As eleccións lexislativas estaban previstas para o outono do ano 2018, pero as continuas desavinzas entre os membros da coalición gobernante –os socialdemócratas de centro esquerda (SPÖ) e o Partido Popular de centrodereita (ÖVP)– levaron a oposición a convocar eleccións anticipadas. Sendo ministro de Exteriores, o actual gañador das eleccións foi quen solicitou esta convocatoria. Sebastian Kurz (ÖVP) comprendeu que, para gañar unhas eleccións en Austria, un debía colocar o tema da inmigración na axenda.

O primeiro en comprender isto foi o FPÖ, quen condicionou que o ÖVP tornase cara a un discurso máis duro acerca da inmigración. Ao lograr influír no resto de partidos na campaña electoral, conseguiu situar o decálogo antimigratorio no centro do debate, forzando un xiro cara á dereita dos seus competidores.

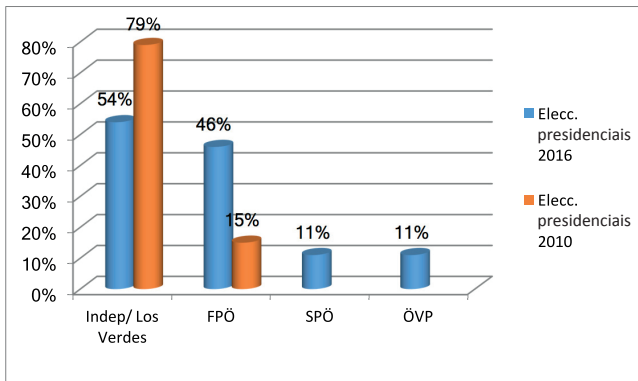
O seu apoio xa se viu reflectido na vitoria na primeira volta das presidenciais, pero nestas eleccións lexislativas de 2017 aumentou un 5,5%, alcanzando o 26%, o que se traduciu nun aumento de 11 escaños (no ano 2013 tiña 40 escaños).

Gráfico 2. Eleccións legislativas en Austria.

Fonte: elaboración propia.

Gráfico 3. Eleccións presidenciais en Austria.

Fonte: elaboración propia.

Proxección do partido

A gran proba para a nova coalición gobernante de Austria podería producirse durante a quenda do país na presidencia do Consello Europeo en xullo de 2018, que xa anunciou que se centrará en cambiar o sistema de cotas de refuxiados.

4.1.3 Italia. Liga Norte

LN 5/73 (ENF)

A) Contexto electoral

Italia posúe un sistema de partidos caracterizado por un pluralismo polarizado –sufriu numerosos cambios legislativos en temática electoral–. É un país que acusa especial inestabilidade en canto á gobernabilidade, a pesar das numerosas reformas electorais postas en marcha. A súa barreira electoral establécese no 3%¹⁵.

Cómpre destacar, tras a *Lei Italicum* (ano 2015), a súa última reforma coas súas principais características: a *Lei Rosatellum* (vixente, ano 2017) establece un sistema electoral mixto que favorece a formación de amplas coalicións para gobernar. A normativa implanta un limiar do 3% dos

votos para o acceso dos partidos a ambas as dúas cámaras e do 10% no caso das coalicións. A lei introduce un sistema que obriga os partidos a aliarse en coalición para poder gobernar. Os expertos describírona como a lei electoral que penalizaría o populismo, aínda que se comprobou que non foi así.

B) Comportamento preelectoral

A Liga Norte é un partido que xa estivo á fronte das institucións. Presidiu en diferentes gobernos con Silvio Berlusconi, dirixindo ministerios clave como Interior e Xustiza. Remontámonos a 2001 para confirmar a súa primeira vitoria importante.

No ano 2015, cando a crise de refuxiados estalou nos medios italianos, a LN soubo aproveitalo utilizando o seu discurso xenófobo e populista para captar votos. O éxito de Matteo Salvini, líder de Lega Nord, fundamentouse nunha férrea oposición ao euro e á inmigración, achegándose a un nacionalismo *lepenizado*.

Tras os bos resultados nas eleccións rexionais, a LN aprovéitase da incerteza dos que lles afectou a crise e se ven abandonados polas institucións para atraelos ás súas mensaxes populistas.

Aumento do apoio electoral da LN

A Liga Norte, Forza Italia e outros partidos de extrema dereita –auspiciados pola súa campaña antiinmigración– son impulsados no seu camiño ás urnas. Exemplo diso son as últimas vitorias destes grupos.

Eleccións rexionais de 2015

O partido de Renzi resultou gañador nas eleccións rexionais en 5 das 7 demarcacións en que se celebraron comicios; non obstante, perdeu unha notable suma de votos. Movemento 5 Estrelas (M5S) expúxose como segundo partido no país; e a Liga Norte logrou importantes resultados –cun 12,5 % de apoio–. FI, partido de Berlusconi, obtén unha porcentaxe por debaixo da LN.

Durante o mandato de Renzi, houbo un aumento no número de inmigrantes rescatados no mar que foron levados a portos do sur de Italia, provocando críticas do M5S, FI e a Liga Norte (LN), causando unha perda de popularidade para Renzi.

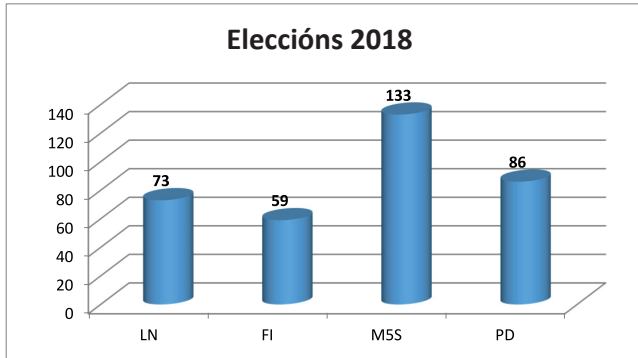
C) Eleccións 2018 (Cámara de Deputados e Senado)

As eleccións celebradas o 4 de marzo en Italia foron mostradas pola prensa internacional como un éxito dos partidos populistas.

Como primeira análise, obsérvase o ascenso da Liga Norte, que supera con gran marxe o resultado obtido en 2013. Este ascenso ademais, *desterra* o partido de Silvio Berlusconi –Forza Italia– ao segundo plano. O crecemento do M5S é notable (é o partido máis votado). En canto ao partido de Salvini, lidera a coalición de centrodereita, e o gran perdedor da contenda é o partido de Renzi (Partido Democrático).

Estes resultados obtidos polo Movemento 5 Estrelas, así como o respectivo ascenso da Liga Norte, sinalan unha dicotomía populismo-tecnocracia na cal os partidos tradicionais xa non teñen o poder, senón todo o contrario, descenden en número de apoios, un escenario no cal podemos ver como dous partidos *antiestablishment* posúen o poder executivo.

Gráfico 4. Eleccións xerais en Italia.

Fonte: elaboración propia.

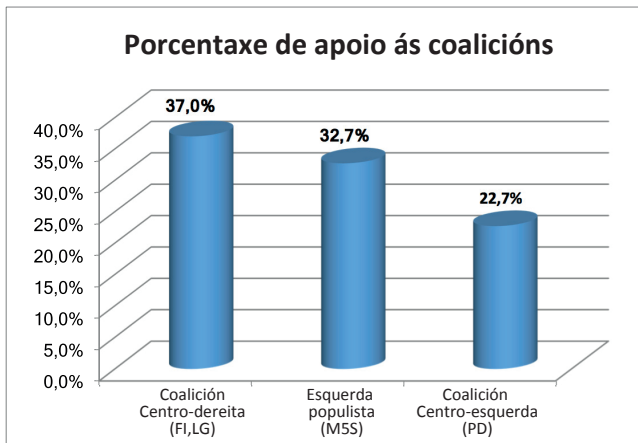
O director do xornal *La Repubblica*, Mario Calabresi, reitera no seu editorial –con motivo das eleccións– que a seguridade e a inmigración foron claves. Nesta liña, “os editorialistas da prensa internacional temen sobre todo que os resultados das eleccións comprometan o futuro da construción europea”.

Formación de goberno

O novo executivo italiano tomou posesión a principios de xuño grazas ao pacto entre o M5E e a Liga. Destacable é que, sendo as eleccións o 4 de marzo, conseguisen formar goberno tres meses máis tarde (a metade de tempo que en Holanda).

En relación con iso, é importante a mensaxe que ofreceu o novo primeiro ministro –Giuseppe Conte– durante o seu debate de investidura, quen proclamou: “Se populismo significa ser capaces de escoitar as necesidades da xente, entón somos populistas”.

Gráfico 5. Porcentaxe de apoio ás coalicións en Italia.

Fonte: elaboración propia.

Crise migratoria

Salvini foi un dos instigadores durante a campaña en centrar o foco no tema migratorio. Agora que xa se atopa no poder executivo, apela a Alemaña e Austria cunha política que endureza a normativa migratoria.

As súas reaccións ante a crise do buque Aquarius volveron pór de relevo as súas intencións. Finalmente, e ante a negativa do Goberno italiano –e maltés–, España acolleu o desembarco.

4.2 Países onde goberna unha forza populista

4.2.1 Polonia. PiS

19/51 Grupo dos Conservadores e Reformistas Europeos

A) Contexto

Polonia entrou a formar parte da UE no ano 2004, cando se produciu a maior ampliación do bloque europeo. O país polaco ten un sistema de república parlamentaria, con dúas cámaras (Cámara Baixa e Senado), onde se convocan eleccións cada 4 anos. Caracterízao un bicameralismo imperfecto, no cal o Senado non participa na formación de goberno. Posúe un limiar electoral do 5% para partidos e un 8% para coalicións¹⁶.

A vitoria electoral de Lei e Xustiza (PiS) en 2015 foi consecuencia da crítica ao *establishment* xa caracterizado en diferentes países da UE. O logro do PiS foi canalizar ese sentimento desilusionante contra os gobernantes de Polonia e facer fincapé na necesidade dun cambio. A ideoloxía do PiS baséase en eixes tales como ultraconservadorismo de dereitas, catolicismo e nacionalismo. A partir do ano 2005, en Polonia pasouse a un sistema de partidos no cal esta formación populista fixo de chave-bisagra, e onde gobernou ata 2007.

Nas eleccións de 2005 foi o partido máis votado, cun 27% de apoio, e formou un goberno de coalición co partido de Autodefensa da República de Polonia e o da Liga das Familias Polacas. No entanto, tras dous anos de goberno, tivo que convocar eleccións anticipadas.

Dous anos antes dos comicios, os resultados dun estudo –levado a cabo por un centro de investigación adscrito á Universidade de Varsovia– revelaban como preto do 70% dos polacos rexeitaba as persoas de cor de pel diferente. Mostrábase tamén como a gran maioría opinaba que os inmigrantes lles quitaban os postos de traballo aos polacos.

Entre os eixes fundamentais sobre os que se apoia Lei e Xustiza, están o de fomentar as tradicións do país, reforzar a identidade nacional e relixiosa e unha crítica dura contra a UE.

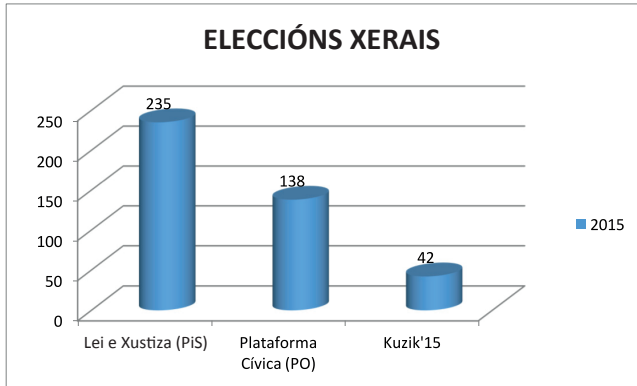
B) Eleccións xerais 2015

Nestes comicios resultou como gañador o partido Lei e Xustiza, conseguindo o 37,7% dos apoios e logrando 235 escanos –dos 460 da Cámara Baixa (Sejm)– que lle outorgaron a maioría absoluta. Tamén logrou alcanzar 61 dos 100 asentos no Senado.

Esta viraxe á ultradereita e ao nacionalismo euroescéptico acendeu a voz de alarma entre as institucións europeas, debido ao temor de que se deteriorasen as relacións en canto a temas estratéxicos como é o da cooperación na política de asilo.

Esta vitoria deixou un claro perdedor, Plataforma Cívica (PO), o partido que gobernou durante 8 anos, que quedou moi por detrás do PiS, e as forzas de esquerda desapareceron completamente do Parlamento.

Gráfico 6. Eleccións xerais en Polonia.

Fonte: elaboración propia.

O país mostra unha postura desde agora similar á doutros Estados como Hungría, a República Checa e Eslovaquia, constituíndo un bloque que se mostrará contra os acordos sobre a inmigración acordados nesa época pola Unión.

C) O PiS na actualidade

Case tres anos máis tarde das eleccións presidenciais en Polonia, a popularidade do goberno capitaneado polos ultraconservadores PiS mantense nuns niveis máximos de apoio –avantaxando en máis de 19 puntos a Plataforma Cívica, que diminúe–. O seu continuo rexeitamento á inmigración opóndose ao plan europeo de recolocación de refuxiados logrou que moitos dos seus cidadáns o apoiaran. Continúa subindo nas enquisas e consolídase como primeira forza co 42% dos apoios.

Malia que unha parte da poboación continúa protestando contra o goberno pola falta de independencia no Tribunal de Xustiza polaco, e a pesar tamén de que a Comisión Europea propuxo a activación do artigo 7 do Tratado da Unión Europea (TUE) –e o Parlamento Europeo avalouno–, o PiS apóiase en que o crecemento económico é forte e está a levar a cabo as medidas prometidas no seu programa electoral. Así mesmo, a sensación de moitos polacos acerca da recuperación do seu status social axudou a que o apoio ao goberno se manteña.

Esta sensación dun logrado estado de benestar é consecuencia tamén de que en Polonia non se rexistrasen ataques terroristas a mans do ISIS, como así aconteceu noutros Estados membros, polo que os cidadáns polacos senten que viven nun país seguro grazas á súa forte oposición á chegada de inmigrantes.

Este rexeitamento ao multiculturalismo vese reflectido nos resultados dunha sondaxe publicada este ano polo instituto CBOS, na cal se expón que un 45% dos polacos se posiciona “radicalmente en contra” da chegada de refuxiados. Outra enquisa realizada en xuño deste ano pola axencia IBRiS para a revista *Polityka* mostrou que máis do 50% dos enquisados apoiaba abandonar a UE se deste xeito evitaban que o país fose obrigado a admitir os inmigrantes musulmáns.

Esta postura antiinmigratoria do goberno polaco puxo ao límite a UE, quen iniciou un procedemento de infracción contra Polonia, Hungría e a República Checa por rexeitar as cotas de refuxiados.

4.2.2 Hungría. Fidesz

11/21 European People's Party (EPP)

A) Contexto

Hungría é unha república parlamentaria cun xefe do goberno –o primeiro ministro–, que exerce o poder executivo, e un xefe do Estado –o presidente–, cuxas principais funcións son representativas. O presidente é elixido pola Asemblea Nacional por períodos de cinco anos. O primeiro ministro é elixido pola Cámara baixo recomendación do presidente¹⁷. No ano 2011 o Parlamento aprobou unha nova constitución. Segundo a nova normativa electoral, os votantes emiten dous votos: un aos candidatos das circunscricións electorais e outro ás listas pechadas dos partidos.

Antecedentes electorais

O partido capitaneado por Viktor Orbán –Fidesz– estivo na oposición desde 2002 ata 2010. Non obstante, a súa carreira desde esta vitoria foi imparable e en 2014 volveu lograr renovar o seu mandato con maioría absoluta, grazas tamén ao cambio na normativa electoral de 2011.

B) Comportamento preelectoral

Se nos remitimos ás afirmacións que realiza o experto András Rácz –do Instituto Finlandés de Relacións Internacionais–, vemos que Orbán pasou por diversas etapas ideolóxicas, xa que fixo a súa entrada en política nos anos 90 e viviu unha evolución ideolóxica que comeza coa súa experiencia na oposición, continúa co seu tempo no poder e chega ata este o seu terceiro mandato consecutivo.

Emporiso, non debemos esquecer que os observadores internacionais da Organización para a Seguridade e a Cooperación en Europa (OSCE) realizaron críticas sobre o proceso electoral de 2014.

En relación con iso, é importante destacar tamén o estudo de Pew Research de 2016, no cal se sinala que “Hungría se atopa entre os países europeos que máis temen que a ondada de refuxiados signifique máis terrorismo e menos empregos, onde destaca por expresar unha maior preocupación e opinións máis negativas sobre os refuxiados e os grupos minoritarios”.

Tema migratorio

A vitoria de Fidesz nestas últimas eleccións veu condicionada polas dúas mensaxes clave mencionadas. Non obstante, débese insistir en que a xestión da crise migratoria foi a súa gran baza política: Orbán foi dos primeiros políticos en oporse ao sistema de cotas fixado pola Unión Europea. Hungría debía acoller pouco máis de 1.000 refuxiados, pero a día de hoxe non cumpriu o acordo establecido.

Nun dos seus últimos discursos electorais, Viktor Orbán realizou unhas declaracións que lle custaron duras críticas por parte de Zeid Ra’ad al Hussein, alto comisionado das Nacións Unidas para os Dereitos Humanos. En relación con iso, debemos sinalar a última noticia sobre este país, en que o Parlamento aprobou unha polémica lei que sanciona con pena de cárcere os que presten axuda a inmigrantes en situación irregular.

Debemos dirixirnos ata outubro de 2016 para continuar visualizando esta campaña anti-migratoria. Nesta data, Hungría votou en referendo se aceptaba as cotas fixadas pola UE para acoller os refuxiados. Esta polémica consulta non logrou ser válida ao non superar o 50% de participación requirido para ser considerada como tal.

Jobbik, partido clasificado como de extrema dereita

Destacable é a existencia dun partido de extrema dereita en Hungría –Jobbik–, pero este non soubo facer chegar a súa mensaxe ao electorado, outorgándolle a vitoria a Fidesz. O discurso

populista da perda de status social, sumado á “ameaza dos refuxiados”, foron as claves da vitoria de Orbán.

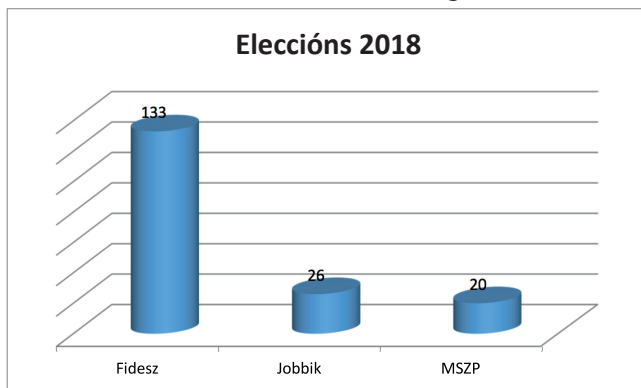
C) Eleccións xerais 2018

As últimas eleccións celebráronse en abril deste 2018. Nelas foi notable unha participación moi alta en comparación coas anteriores, segundo a Oficina Nacional Electoral (NVI).

Esta vitoria confirma o ascenso –e consolidación– do discurso populista en Europa. Os seus cidadáns premiaron as súas medidas antimigratorias e nacionalistas ao outorgarlle un terceiro mandato consecutivo.

Orbán obtivo unha maioría absoluta, alcanzando 133 dos 199 escaños. Jobbik, pola súa banda, logrou converterse no principal partido da oposición ao quedar no segundo lugar. Este ascenso do partido xenófobo vén propiciado pola perda de confianza do Partido Socialista Húngaro (MSZP).

Gráfico 7. Eleccións en Hungría.

Fonte: elaboración propia.

Polémica pola Open Society Foundations de George Soros

As medidas aprobadas estes últimos anos polo líder de Fidesz provocaron receo nos seus socios europeos, pero a marcha da Fundación de George Soros de Hungría foi unha mostra moi visible de cara a onde vai xirar a súa estratexia.

A fundación do filántropo abandonaba en maio Hungría como consecuencia da presión do Goberno. Orbán puxo en marcha unha serie de medidas co obxectivo de provocar o peche da Universidade Centroeuropea de Budapest, financiada por Soros.

4.3 Países onde fracasou o auxe do populismo

4.3.1 Holanda. PVV

4/26 ENF

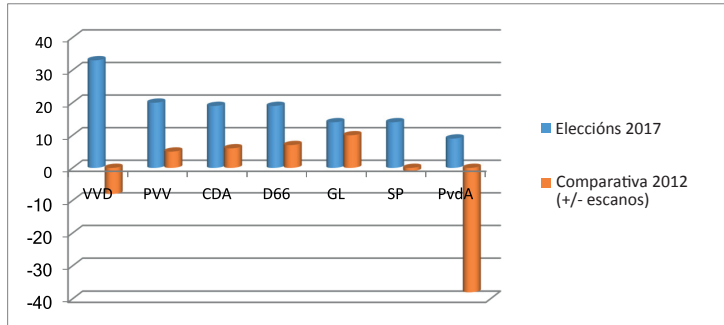
A) Contexto

As eleccións xerais de Holanda realizáronse o 15 de marzo de 2017 co obxectivo de renovar a Cámara de Representantes –que posúe 150 asentos–. Convócanse cada 5 anos. O seu sistema electoral baséase na repartición de escaños mediante a Lei D’Hondt. Os escaños repártense entre as listas de grupos ou as combinacións de grupos.

B) Eleccións 2017

Nestes comicios, Mark Rutte, líder do Partido Popular pola Liberdade e a Democracia (VVD) –de ideoloxía liberal de centrodereita– conseguiu os 33 escanos da vitoria, aínda que perdeu 8 escanos en comparación coas eleccións de 2012. Pola súa banda, o líder populista da ultradereita, Partido pola Liberdade (PVV), Geert Wilders, quedou en segundo lugar, con 20 escanos, sumando 5 escanos máis.

Gráfico 8. Comparativa do cambio de apoio nas eleccións dos Países Baixos.

Fonte: elaboración propia.

Os grandes perdedores destas eleccións son os socialdemócratas do PvdA –os cales formaban parte da coalición de goberno– e perderon 38 deputados, quedando en 9.

Os resultados destas votacións mostráronse como exemplo do freo ao populismo en Europa, logrando o partido liberal superar o que vaticinaban as enquisas co auxe do xenófobo Wilders. Non obstante, tardaron máis de 200 días en lograr formar goberno; finalmente, un executivo de coalición de catro partidos estará á fronte, o chamado “Gabinete Rutte III” estará formado polos liberais do VVD, Chamada Democristiá (CDA), os progresistas de D66 e Unión Cristiá, sumando unha maioría de 76 escanos.

Durante a campaña, Wilders lideraba as enquisas co seu discurso racista e crítico coa UE sobre a política de asilo. Tras a celebración das eleccións, o resultado mostrou un 13,1% de apoio, obtendo Rutte o 21,4% dos votos. O que si é destacable é o aumento en 8 puntos da participación, xa que o auxe da extrema dereita provocou cambios notables no comportamento electoral.

Isto aconteceu noutros países, como vimos, e en particular en Holanda e Francia, onde o populismo de extrema dereita se erixía como líder das enquisas. Debido ás similitudes nos seus discursos e propostas, xurdiu o ano pasado unha alianza de partidos populistas eurófobos e xenófobos en que a crítica á inmigración e ás políticas da UE eran claves nas súas demandas. Tanto foi así, que o líder do PVV solicitou tamén en 2016 –tras o anuncio de Marine Le Pen, da Fronte Nacional– a convocatoria dun referendo para Holanda.

4.3.2 Francia. FN

17/40 ENF

A) Contexto

Francia é unha república semipresidencialista en que o presidente da República se elixe por voto directo. O primeiro ministro sae dos resultados obtidos na Asemblea. Esta é elixida por un período de 5 anos mediante a Lei D’Hondt.

O país galo posúe un sistema uninominal maioritario a dúas voltas. Concorren á segunda volta os dous partidos que superasen o 12% dos votos¹⁸.

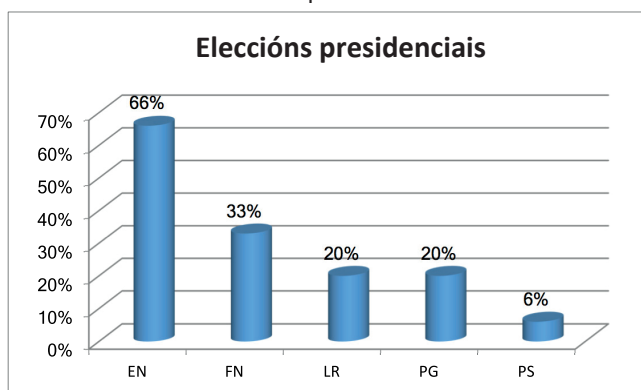
B) Eleccións presidenciais 2017

As eleccións celebráronse en abril de 2017, e a segunda volta en maio, dando como gañador en segunda volta a Emmanuel Macron, candidato independente do partido En Marche! (EM!), que conseguiu o 66,1% dos votos fronte ao 33,9% de Marine Le Pen –candidata do partido populista de extrema dereita Fronte Nacional (FN)–, que quedou en segundo lugar. Pola súa parte, François Fillon, do partido republicano (LR); Jean-Luc Mélenchon, do Partido de Esquerda (PG), e Benoît Hamon, do Partido Socialista (PS), non lograron acceder á segunda volta.

Este primeiro resultado acendeu a voz de alarma en toda Europa, xa que, por primeira vez, ningún dos candidatos dos partidos tradicionais que ata agora gobernaran se atopaba presente para esta segunda volta. Destacable foi que o gañador pertencese a un partido que se acababa de crear e que o seu candidato proviñese dun executivo socialista. En relación con iso, a perda de apoios ao candidato polo PS é realmente abraiante: cando nas eleccións de 2012 posuía o 28,63% dos votos, nestes comicios logrou só un 6,3%.

O ascenso do apoio ao discurso populista é tamén notable: en 2012 lograba un 17,9% de votos e nestes 5 anos conseguiu alcanzar o 21,3%.

Gráfico 9. Eleccións presidenciais en Francia.

Fonte: elaboración propia.

Como aconteceu noutros países como Alemaña ou Austria, os candidatos do resto de partidos, tras veren o auxe do FN, víronse obrigados a endurecer o seu discurso acerca da política de asilo da UE, aínda que o candidato de EM! se mostrou como o elixido para capitanear a refundación da UE, posicionándose ao lado de Merkel.

Neste asunto, e vendo que o resto dos partidos restaban importancia nas súas mensaxes acerca destes temas, Le Pen viu unha nova plataforma de facer campaña: a crise dos refuxiados e a relación que os atentados sufridos –segundo a líder populista– tiña coa apertura de fronteiras foron os puntos clave do seu discurso de campaña.

A incerteza política e social que se xerou tras os terribles atentados que sufriu Francia explica o grande apoio ao partido de extrema dereita.

Eleccións lexislativas

Debemos destacar igualmente a celebración das eleccións lexislativas de Francia que tiveron lugar tamén en xuño de 2017, para elixir os 577 escanos da Asemblea Nacional. Estas

producíronse pouco máis dun mes despois das eleccións presidenciais. Os membros da Asemblea son elixidos utilizando un sistema de dúas voltas en circunscricións uninominais.

Nestes comicios resultou gañador o candidato dos republicanos, Édouard Philippe, conseguindo 350 escaños. Pola contra, o FN logrou só 8 escaños. Estas eleccións volveron demostrar o desastre socialista, o fin do bipartidismo –un novo partido é a primeira forza parlamentaria– e a entrada na Asemblea do partido de Le Pen con 8 deputados, consolidándose esta tamén como deputada nacional.

Gráfico 10. Eleccións lexislativas en Francia.

Fonte: elaboración propia.

Fronte Nacional

Este partido, igual que os seus compañeiros de grupo parlamentario europeo, consegue introducir as súas mensaxes na axenda política. “Alí onde existe o sistema electoral de dobre volta dispónse dun mecanismo efectivo para corrixir os efectos non desexados provocados pola primeira votación. Pero ese recurso de última hora non evita a necesidade de actuar respecto aos problemas de fondo, antes de que nin sequera a existencia do freo de socorro sexa suficiente para conter a ondada populista. (...) Por outra parte, as dúas voltas permiten distinguir entre o voto expresivo da primeira, que debe ser interpretado dun xeito, e o máis estratéxico da segunda”¹⁹.

4.4 Países en que comeza a emerxer o populismo

4.4.1 República Checa

A) Contexto

As eleccións lexislativas celebradas o 20 e 21 de outubro de 2017 renovaron os 200 membros da Cámara de Deputados, outorgándolle a vitoria ao empresario Andrej Babis, líder da populista Alianza de Cidadáns Descontentos (ANO).

O sistema electoral da República Checa emprega un método de representación proporcional en listas abertas, dando a opción de outorgar ata catro votos preferenciais para os candidatos da súa lista elixida. Os escaños asígnanse mediante o método D’Hondt. O sistema checo establece un limiar electoral do 5% para partidos e un 10% para alianzas de dous partidos.

B) Comportamento preelectoral

Nas anteriores eleccións –ano 2013– o partido dos Socialdemócratas (ČSSD) foi o partido máis votado e o executivo resultante foi unha coalición de centro-esquerda con ANO, Unión Cristiá e Demócrata-Partido Popular Checoslovaco (KDU-ČSL).

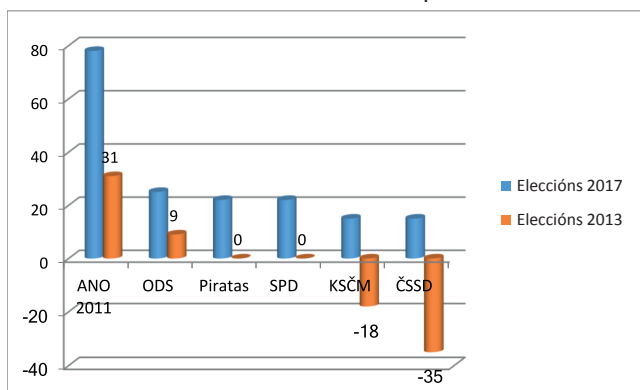
O gañador destas últimas eleccións foi destituído en maio por fraude fiscal, pero iso non lle impediu lograr o 29,7% dos votos. As sondaxes vaticinaban que obtería 11 puntos máis que nas eleccións de 2013.

C) Eleccións 2017

Nos comicios de 2017, o ČSSD sufriu un golpe electoral que o levou a perder 35 escaños. O Partido Democrático Cívico (ODS) –de centrodereita– foi o segundo partido máis votado, alcanzando 25 escaños, xa que o seu grupo aumentou en 9 asentos.

É destacable a entrada no Parlamento do Partido de Liberdade e Democracia Directa (SPD). Este partido, fundado en 2015, caracterízase por un discurso euroescéptico e antiinmigración.

Gráfico 11. Eleccións xerais na República Checa.

Fonte: elaboración propia.

Alianza de Cidadáns Descontentos (ANO)

Babis apoouse en mensaxes contra a corrupción, a inmigración, o euro e a elite política. O novo primeiro ministro, o segundo checo máis rico do país, creou en 2011 o partido ANO 2011.

O aumento da importancia dos problemas culturais na República Checa provocou a entrada de novas formacións no Parlamento. “A diferenza de Polonia e Hungría, cuxa política sempre estivo dominada por cuestións culturais relacionadas coa relixión ou a nacionalidade, o sistema checo estivo dominado pola competencia económica. (...) Os partidos representados no parlamento diferirán máis en cuestións culturais, migración, enfoque da soberanía checa e puntos de vista relacionados coa integración europea”²⁰.

5 DISCUSIÓN

A pregunta formulada neste traballo trataba de responder a se existía correspondencia entre o discurso populista antimigratorio destes partidos mencionados co seu respectivo auxe. Como consecuencia desta análise, podemos confirmar que si existe unha relación entre as alegacións antiinmigración destes partidos co seu ascenso –e, nalgúns dos casos, consolidación.

Un dos problemas cos que nos atopamos na investigación foi o hándicap da escasa literatura académica dedicada a esta materia, para o que houbo que consultar en boa medida fontes xornalísticas.

Cómpre sinalar como punto destacable do traballo que, a pesar de realizar esta investigación baseándose no ascenso da extrema dereita abandeirada por partidos populistas, existen casos de países nos cales as forzas extremistas se coligaron con outras forzas máis próximas ao centro ou mesmo á esquerda nos valores establecidos. Exemplo diso é Italia, onde actualmente goberna un partido de extrema dereita cun que moitos politólogos identifican como populista de esquerdas, pero que non cumpre os parámetros tradicionais establecidos para os partidos de esquerda. Ademais, é importante destacar tamén o caso de Hungría, onde un partido nacionalista, clasificado como partido de centrodereita, optou por un discurso máis próximo á extrema dereita con argumentos en temas de inmigración máis propios de Jobbik. Igual sucedeu en Austria co Partido Popular Austríaco (ÖVP) –tamén clasificado como de centrodereita–, que tamén adoptou un discurso máis próximo á extrema dereita con argumentos en temas de inmigración máis propios de FPÖ no caso de Austria.

A derrota do Partido Socialista Húngaro confirma –como sucedeu nos outros Estados– o desastre sufrido polo socialismo europeo e o fin do bipartidismo entre partidos tradicionais, o que fai que nos formulemos unha nova dicotomía populismo-tecnocracia.

O discurso distinto das medidas suxeridas polos partidos tradicionais é o que acabou por calar no electorado. Poderíase sinalar a relación entre o transvasamento de votos e as medidas anunciadas relacionadas coa política de asilo –e nalgún dos casos, como é Alemaña, na posta en marcha destas medidas–. Outro exemplo disto témolo en Austria, onde o FPÖ logrou o seu mellor resultado desde a súa creación ao gañar a primeira volta das eleccións presidenciais.

O principal sinal de identidade destes partidos é o seu discurso antiinmigración, que se viu reforzado pola chegada de refuxiados ás súas fronteiras, ou recolocados pola UE.

Confirmamos a correspondencia formulada na pregunta exposta no inicio da investigación por casos como o de Italia. Xa no ano 2015, cando a crise de refuxiados estalou nos medios italianos, a LN soubo aproveitala utilizando o seu discurso xenófobo e populista para captar votos. Nesta ocasión, obsérvase o ascenso da Liga Norte, que supera con gran marxe o resultado obtido nas anteriores eleccións. Por outra banda, o crecemento do M5S é notable.

Algúns partidos de centrodereita, como o ÖVP ou o Fidesz, entre outros, apostaron por un xiro á dereita para restar apoio aos extremistas e adaptar as mensaxes ao que querían oír os votantes.

Esta nova dicotomía populismo-tecnocracia apóiase nun contexto en que os partidos tradicionais xa non posúen o poder, senón todo o contrario, descenden en número de apoios, un escenario no que podemos ver como dous partidos *antiestablishment* teñen o poder executivo, como é o caso italiano.

Tamén vemos as consecuencias destes apoios na incapacidade que sufriron países como Holanda, Austria e, recentemente, Italia en formar goberno. Os partidos que anteriormente posuían o poder agora vense forzados non só a incluír estes *issues* na axenda, senón que deben aliarse con outras forzas –en ocasións, populistas– para poderen gobernar (ver Alemaña, Austria e Italia).

Por outra parte, e en relación coa permanencia no poder, atopámonos con dous dos países que forman o Grupo de Visegrado: Polonia e Hungría, que manteñen o seu asento e contan cada vez con maior número de apoios. E, moi próxima ás súas ideas, a República Checa, onde os seus

gobernantes expoñen alegacións moi propias da extrema dereita pero non forman parte dos dous eurogrupos desta liña ideolóxica, senón que proveñen de grupos tales como EPP e ECR.

A postura antiinmigratoria de gobernos como os de Polonia, Hungría e a República Checa puxo ao límite a UE, quen iniciou un procedemento de infracción contra eles por rexeitar as cotas de refuxiados. Os expertos dicían que Orbán (Fidesz) pasou por diversas etapas ideolóxicas. Isto é destacable, porque vimos neste traballo como todos os líderes foron adaptándose ao contexto e así é como lograron os seus apoios. Finalmente, todos os líderes foron modulando as súas mensaxes para poderen captar un maior número de votos.

Debido ás similitudes nos seus discursos e propostas, xurdiu unha alianza de partidos populistas eurófobos e xenófobos en que a crítica á inmigración e ás políticas da UE foron claves nas súas proclamas.

6 CONCLUSIÓNS

Neste artigo analízase como a xestión da crise migratoria por parte dos partidos gobernantes en Europa influíu no auxe da extrema dereita. Os resultados desta análise mostran que nalgúns dos Estados membros este incremento foi aplacado por partidos de recente creación (Francia) ou estiveron moi próximos a alcanzar o seu obxectivo de chegar ao poder (Holanda), onde logrou a vitoria o candidato independente.

Esta investigación ofrécenos aspectos clave para desenvolver: 1. A ultradereita logrou situar temas tan importantes como a inmigración na axenda política; 2. Estamos ante o fin do bipartidismo, onde os partidos tradicionais tiveron que cambiar os seus discursos e modularlos para chegar a un electorado descontento coa súa xestión durante estes anos de mandato; 3. O socialismo europeo atópase nun perigoso descenso, próximo a desaparecer; 4. A incerteza política e social provocada pola crise económica e migratoria, sumada aos recentes atentados, foi a fórmula decisiva utilizada polos populistas para avanzar en apoios; 5. E, o máis importante, os populistas chegaron para quedar.

Este repaso ás últimas eleccións xerais desde 2015 –ano en que a crise migratoria se fixo visible– demóstranos que o ascenso da extrema dereita causou cambios notables no comportamento electoral ao lograr influír no resto de partidos. Estas faccións lograron introducir as súas mensaxes antimigratorias no centro do debate, forzando un xiro cara á dereita dos seus competidores, e así o comprobamos neste traballo.

Nunca a extrema dereita experimentara un auxe semellante desde a Segunda Guerra Mundial. Numerosos artigos publicados estes últimos meses –en particular os de despois das eleccións onde perderon FN e PVV– tranquilizaban os cidadáns afirmando que a alarma populista fora desactivada.

O certo é que estes partidos quedaron ás portas de lograr a vitoria, e en países onde goberna un partido deste perfil, como é o caso de Polonia e Hungría, as súas mensaxes críticas coa política de asilo europea e a súa negativa a acatala non fixeron máis que reportarlle apoios entre os seus veciños, sen esquecer o caso máis recente, na República Checa, onde un partido de nova creación logrou alcanzar a presidencia do país.

En relación con iso, diriximos a vista a Italia, un dos países fundadores da Unión Europea que agora está sendo gobernado por un primeiro ministro que se comprace de ser populista. Tamén en Alemaña se atopa nunha tensa relación a coalición de goberno, provocada polas medidas de política de asilo.

Estes partidos populistas de ideoloxía extrema capitalizaron o descontento dos votantes pola situación actual do país: o sentimento de incerteza xerado pola perda de status social debido ás medidas austeras postas en marcha, no cal os cidadáns non entenden as medidas tomadas acerca dos migrantes, sumado ao rexeitamento vixente ante o multiculturalismo, factores clave para lograr apoios.

En países onde é máis notable que a crise de refuxiados e a política de asilo proposta polos seus gobernantes pasaron factura, vimos que partidos como AfD, FPÖ e Fidesz souberon modificar os estatutos das súas organizacións para adaptarse ao que os cidadáns querían oír. Isto tamén se pode observar nos outros estudos de caso analizados. Ademais, chama a atención ver que, nos Estados onde estes partidos non lograron alcanzar a presidencia, os partidos vitoriosos están a ter problemas nas negociacións para lograr unha coalición gobernante.

A extrema dereita conseguiu que votantes que non apoian abertamente ideas desta ideoloxía visen un representante das súas inquietudes. É o momento de ver as novas alianzas no panorama europeo: por un lado, o PiS polaco, o ANO de República Checa, e o Fidesz húngaro; por outro, FN, PVV e LN xa mostraron a súa alianza eurófoba; e, por último, estamos a ver como inflúe a inclusión do FPÖ no goberno austríaco.

Podemos concluir que os populistas de ultradereita chegaron para quedar. Tamén subliñamos que a súa entrada nas institucións lles reporta recursos públicos aos que anteriormente non tiñan acceso; beneficiaranse dunha influencia e uns recursos económicos cos que poderán levar a cabo a súa estratexia populista e continuarán alcanzando maiores apoios.

Agora que as eleccións europeas están próximas a celebrarse, poderemos observar como utilizan estas proclamas para forxar novas alianzas na Eurocámara. Grazas a este novo status de poder, conseguirán unha maior influencia, non tanto no que respecta ás decisións políticas como nas actitudes dos cidadáns ante os temas que coloquen na axenda política.

Tras estas conclusións, é de recibo que os partidos tradicionais asuman que estas forzas populistas chegaron para quedar e continuarán controlando a area política nun futuro a curto prazo. Os partidos que outrora formaban o *establishment* deben tomar conciencia de que a estratexia de utilización da política migratoria como arma política continuará de xeito estable, polo menos ata os comicios europeos de 2019. Os que non queiran asumir esta nova situación acabarán por desaparecer.

Por todo o anterior, a recomendación deste traballo é que estes partidos asuman e proclamen unha mensaxe integradora, que tomen a batuta na problemática da crise migratoria e que as medidas que adopten se fagan desde as institucións europeas para mellorar a Unión, non para dinamitala, como queren facer estes partidos eurófobos estudados.

Esta estratexia débese pór en marcha xa, porque queda menos dun ano para que sexamos chamados ás urnas. A Eurocámara corre perigo de estar formada por forzas que queren a súa disolución; é a hora de asumir o contexto e adaptarse ao que está a vivir Europa.

7 BIBLIOGRAFÍA

- Alonso, N., e Bollo, M.ª D. 2015. *Cuestiones actuales de la integración Europea. La Unión Europea frente al reto de la inmigración*. Cizur Menor: Reuters – Aranzadi, 43-53.
- Casals, X. 2015. «Claves sobre el ascenso populista en Europa», *Informe anual 2015 Sobre el racismo en el estado español*. SOS racismo (Tercera prensa-Hirugarren prentsa s.l., Donostia/San Sebastián), pp. 261-267. (20-09-2017).
- Delgado, I. 2013. «Italia: Un Sistema Electoral En Proceso De Cambio», *Sistemas Electorales y Procesos Electorales en el mundo*, UNED. http://www2.uned.es/114038/conferencias/Sistema_Electoral_en_Italia.pdf (28-01-2016).

- Delle Donne, F., e Jerez, A. 2107. *Factor AfD: El retorno de la ultraderecha a Alemania*. Libros.com.
- Dennison, S., e Pardijs, D. 2016. *The World According to Europe's Insurgent Parties: Putin, Migration and People Power*. ECFR. (15-08-2016).
- Ferrero-Turrión, R., e Pinyol-Jiménez, G. 2016. «La mal llamada «crisis de refugiados» en Europa: crisis, impactos y retos para la política de inmigración y asilo de la Unión Europea. Cuestionando el mito de “la crisis de los refugiados”: ¿el naufragio de Europa?» *Revista de Estudios Sociales y de Sociología Aplicada*, 180: 49-69.
- Ferrero-Turrión, R. 2016. «Europa sin rumbo. El fracaso de la UE en la gestión de la crisis de refugiados», *Revista de estudios internacionales mediterráneos*, 21: 159-176.
- Dennison, S., e Pardijs, D. 2016. «The World According to Europe's Insurgent Parties: Putin, Migration and People Power», *European Council on Foreign Relations (ECFR)* http://www.ecfr.eu/page/-/ECFR_181_-_THE_WORLD_ACCORDING_TO_EUROPE'S_INSURGENT_PARTIES_NEW.pdf (18-09-2016).
- Inglehart, R. F., e Norris, P. 2016. «Trump, Brexit, and the rise of Populism: Economic have-nots and cultural backlash. Paper for the roundtable on Rage against the Machine: Populist Politics in the U.S., Europe and Latin America», *Annual meeting of the American Political Science Association, Philadelphia*. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2818659 (29-08-2016).
- Invernizzi, C., e Bickerton, C. 2016. «Neither Left Nor Right in France», *Foreign Affairs*. <https://www.foreignaffairs.com/articles/france/2016-02-18/neither-left-nor-right-france> (12-4-2016).
- Kaya, A. 2017. «Populismo e inmigración en la Unión Europea», *Anuario CIDOB de la Inmigración*. (20-04-2018).
- King, N. 2016. *No borders: the politics of immigration control and resistance*. Zed Books Ltd.
- McMahon, S. 2016. *Immigration and citizenship in an enlarged European Union*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Mudde, C. 2007. *Populist Radical Right Parties in Europe*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mudde, C., e Rovira Kaltwasser, C. 2012. *Populism in Europe and the Americas: Threat or Corrective for Democracy?* Cambridge: Cambridge University Press.
- Pelinka, A. 2013. «Right-Wing Populism: Concept and typology», en R. Wodak, M. Khosvanirik e B. Mral (eds.), *RightWing. Populism in Europe: Politics and Discourse*. London: Bloomsbury, 3-22.
- Sanahuja, J.A. 2014. «La Unión Europea y la crisis de los refugiados: fallas de gobernanza, securitización y “diplomacia de chequera”», *Retos inaplazables en el sistema internacional. Anuario 2015-2016*.
- Sánchez Medero, G., e Medero, R.S. 2014. *Sistemas políticos en Europa*. Valencia: Tirant lo Blanch.

DOCUMENTOS INSTITUCIONAIS

- Bundesministerium für Inneres. 2017. *Nationalratswahl 2017*. [https://wahl17.bmi.gv.at/\(20-11-2017\)](https://wahl17.bmi.gv.at/(20-11-2017)).
- Camera de Diputati. 2017. <http://www.camera.it/leg17/1> (20-11-2017).
- Comisión Europea. 2018. *Encuesta especial Eurobarómetro: ¿Qué piensan los europeos sobre los inmigrantes?* <https://ec.europa.eu/migrant-integration/librarydoc/integration-of-immigrants-in-the-european-union---special-eurobarometer-survey> (19-06-2018).
- Comisión Europea. 2016. «Eurobarómetro Standard 86. Opinión Pública en la Unión Europea», *Informe nacional España. Representación en España de la Comisión Europea*. <https://ec.europa.eu/spain/sites/spain/files/eurobarometro86-esp.pdf> (10-09-2017).
- ENF. 2017. Group <http://www.enfgroup-ep.eu/> (10-11-2017).
- Federal Returning Officer Bundeswahlleiter. 2017. «2017 Bundestag Election: provisional result», *Press release no. 32/17*. https://www.bundeswahlleiter.de/en/info/presse/mitteilungen/bundestagswahl-2017/32_17_vorlaeufiges_ergebnis.html (30-09-2017).
- Hungarian Government. <http://www.kormany.hu/en/doc> (15-06-2018).
- Ministero dell'Interno. 2017. «Cambio di strategia nello scenario migratorio attuale e incrementi di organico in Polizia e Vigili del fuoco», *Governo Italiano*. <http://www.interno.gov.it/it/notizie/cambio-strategia-nello-scenario-migratorio-attuale-e-incrementi-organico-polizia-e-vigili-fuoco> (23-11-2017).
- Ministero dell'Interno. 2018. «Archivio storico delle elezioni» *Governo italiano* <http://elezionistorico.interno.gov.it/index.php?tpel=C&dtel=04/03/2018&tpa=l&tpa=A&lev0=0&levsut0=0&es0=S&ms=S> (19-06-2018).
- Ministero dell'Interno. 2017. «Elezioni amministrative 2017», *Governo italiano*. [http://elezioni.interno.it/\(23-11-2017\)](http://elezioni.interno.it/(23-11-2017)).

- National Election Office of Hungary. 2014. «Act XXXVI of 2013 on Electoral Procedure». <http://www.valasztas.hu/documents/538536/548702/Act+XXXVI+of+2013+on+Electoral+Procedure.pdf/2e82a257-b592-4819-923f-eac4a18fc6c6> (18-06-2018).
- National Election Office of Hungary. 2018. «Report of the Head of the National Election Office on the public administration duties and the implementation thereof on the occasion of the 8 April 2018 Parliamentary Elections». <http://www.valasztas.hu/documents/538536/968858/Report+of+the+Head+of+the+National+Election+Office+on+the+public+administration+duties+and+the+implementation+thereof+on+the+occasion+of+the+8+April+2018+Parliamentary+Elections.pdf/4c31bbcf-9beb-4ac5-9b5d-125bbcac7f6b> (18-06-2018).
- Wahlrecht.de. 2017. «Sonntagsfrage Bundestagswahl». [http://www.wahlrecht.de/umfragen/\(07-10-2017\)](http://www.wahlrecht.de/umfragen/(07-10-2017)).

ANÁLISE EN MEDIOS

- Delcker, J. 2017. «German parliament gets sneak preview of the AfD show», *Politico*. [http://www.politico.eu/article/far-right-candidate-for-bundestag-vice-presidency-puts-new-german-parliament-at-first-test/\(10-10-2017\)](http://www.politico.eu/article/far-right-candidate-for-bundestag-vice-presidency-puts-new-german-parliament-at-first-test/(10-10-2017)).
- Electograph. 2017. «Austria. Research Affairs». <http://www.electograph.com/2017/10/austria-research-affairs-october-2017.html> (30-10-2017).
- Forbrig, J. 2017. «German far right's breakthrough momento», *Politico*. [http://www.politico.eu/article/germany-election-2017-far-right-not-going-anywhere/\(10-10-2017\)](http://www.politico.eu/article/germany-election-2017-far-right-not-going-anywhere/(10-10-2017)).
- Göppfarth, J. 2017. «What's next for the AfD? Three possible scenarios», *LSE Blogs*. <http://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2017/10/30/whats-next-for-the-afd-three-possible-scenarios> (12-11-2017).
- Grabbe, H. 2017. «Why Europe isn't worried by Austria's right tilt (but should be)», *Politico*. https://www.politico.eu/article/sebastian-kurz-austria-election-why-europe-isnt-worried-about-a-right-turn/?utm_content=buffer390bb&utm_medium=social&utm_source=facebook.com&utm_campaign=buffer (20-10-2017).
- Immerzeel, T., e Pickup, M. 2016. «Do populist parties really boost turnout at elections?», *LSE Blog*. <http://bit.ly/1Rw0upR> (20-08-2016).
- Llaudes, S. 2017. «La UE ante uno de sus años más difíciles», *Comentario Elcano 9/2017. Real Instituto Elcano*. http://www.realinstitutoelcano.org/wps/portal/rielcano_es/contenido?WCM_GLOBAL_CONTEXT=/elcano/elcano_es/zonas_es/comentario-llaudes-ue-anos-mas-dificiles (25-03-2017).
- Morillas, P. 2015. «Europa ante la crisis de los refugiados: 10 efectos colaterales», *CIDOB*. https://www.cidob.org/es/publicaciones/serie_de_publicacion/monografias/monografias/europa_ante_la_crisis_de_los_refugiados_10_efectos_colaterales (12-09-2017).
- Onghena, Y. 2015. «La crisis de valores Europeos», *Monografías CIDOB*. https://www.cidob.org/articulos/monografias/refugiados/la_crisis_de_valores_europeos (08-06-2017).
- Rodríguez Aguilera De Prat, C. 2016. «¿Tiene solución el déficit democrático de la Unión Europea?», *Agenda Pública*. [http://agendapublica.elperiodico.com/tiene-solucion-el-deficit-democratico-de-la-union-europea/\(16-04-2016\)](http://agendapublica.elperiodico.com/tiene-solucion-el-deficit-democratico-de-la-union-europea/(16-04-2016)).
- Rovny, J. 2017. «Election reaction: The Czech Republic shifts toward the Polish and Hungarian model», *LSE Blogs*. <http://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2017/10/23/election-reaction-the-czech-republic-shifts-toward-the-polish-and-hungarian-model/> (23-11-2017).
- Schwartz, Y. 2016. «Germany's far right rises again», *Politico*. <http://www.politico.eu/article/germanys-far-right-rises-again/> (20-01-2017).
- Szczerbiak, A. 2017. «Explaining the popularity of Poland's Law and Justice government», *LSE Blogs*. [http://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2017/10/26/explaining-the-popularity-of-polands-law-and-justice-government/\(20-11-2017\)](http://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2017/10/26/explaining-the-popularity-of-polands-law-and-justice-government/(20-11-2017)).
- Wolkenstein, F. 2017. «The right is set to be the big winner in Austria's upcoming general election», *LSE Blogs*. <http://blogs.lse.ac.uk/europpblog/2017/09/05/the-right-is-set-to-be-the-big-winner-in-austrias-upcoming-general-election/#Author> (20-10-2017).

NOTICIAS

El País

- «La tentación populista de la derecha italiana». (Febreiro 2015) http://elpais.com/elpais/2015/02/19/opinion/1424353658_134290.html
- «La paradoja polaca». (Xullo 2015) https://elpais.com/internacional/2015/07/01/actualidad/1435770049_079387.html

- «La crisis migratoria impulsa a la ultraderecha austriaca». (Outubro 2015) https://elpais.com/internacional/2015/10/12/actualidad/1444673174_000401.html
- «Freno al populismo». (Decembro 2015) http://elpais.com/elpais/2015/12/14/opinion/1450120755_412744.html
- «Polonia vira al ultraconservadurismo y el escepticismo hacia Europa». (Outubro 2015) http://internacional.elpais.com/internacional/2015/10/25/actualidad/1445764644_924199.html
- «La alemana que sí gana con la crisis de refugiados». (Febreiro 2016) https://elpais.com/internacional/2016/02/22/actualidad/1456167837_054604.html
- «Un multimillonario al estilo Trump gana las elecciones en República Checa». (Outubro 2017) https://elpais.com/internacional/2017/10/21/actualidad/1508603866_022146.html
- «¿Ha fracasado el populismo en Europa?». (Novembro 2017) https://elpais.com/elpais/2017/11/24/opinion/1511536954_248157.html
- «La ultraderecha austriaca influye en otros partidos y aspira a entrar en el Gobierno». (Outubro 2017) https://elpais.com/internacional/2017/10/13/actualidad/1507922101_408487.html
- «Italia consagra los populismos». (Marzo 2018) https://elpais.com/elpais/2018/03/06/opinion/1520365395_863787.html

La Repubblica

- «L'Italicum: cosa resta dopo la sentenza della Consulta». (Xaneiro 2017) http://www.repubblica.it/politica/2017/01/25/news/l_italicum_cosa_resta_dopo_la_sentenza_della_consulta-156861875/?refresh_ce
- «Elezioni 2018: i nuovi colori dell'Italia». (Marzo 2018) https://rep.repubblica.it/pwa/editoriale/2018/03/05/news/i_nuovi_colori_dell_italia-190558974/?refresh_ce

La Voz de Galicia

- «Le Pen se refuerza con cada atentado». (Marzo 2017) http://www.lavozdeg Galicia.es/noticia/internacional/2017/03/24/pen-refuerza-atentado/0003_201703G24P4993.htm

El Confidencial

- «Viktor Orbán: el autócrata de la Unión Europea del que nadie habla». (Xuño 2017) https://www.elconfidencial.com/mundo/2017-06-25/viktor-orban-hungria-cambiado-union-europea_1404038/

El Diario.es

- «Las elecciones en Austria escenifican el viraje europeo hacia la ultraderecha». (Outubro 2017) http://www.eldiario.es/theguardian/viraje-populismo-derechas-elecciones-austriacas_0_696080943.html

La Vanguardia

- «La extrema derecha de Europa, rumbo al centro político». (Maio 2016) http://www.lavanguardia.com/internacional/20160505/401589387195/extrema_derecha-europa.html
- «La victoria de Rutte frena en seco las aspiraciones populistas de Wilders». (Marzo 2017) <http://www.lavanguardia.com/internacional/20170315/42905679222/resultados-elecciones-holanda.html>
- «El 70 % de polacos rechaza que su país acoja refugiados de países musulmanes». (Maio 2017) <http://www.lavanguardia.com/politica/20170531/423088687684/el-70--de-polacos-rechaza-que-su-pais-acoja-refugiados-de-paises-musulmanes.html>

Reuters

- «El partido de derecha italiano Liga Norte aumenta campaña contra inmigrantes». (Xuño 2015) <http://es.reuters.com/article/topNews/idESKBN00Q0I220150610>
- «Austria celebrará elecciones legislativas anticipadas el próximo 15 de octubre». (Maio 2017) <http://www.economista.es/internacional-economista/noticias/8362580/05/17/Austria-celebrara-elecciones-legislativas-anticipadas-el-proximo-15-de-octubre.html>

El Periódico

- «Austria: los refugiados, en el punto de mira». (Outubro 2017) <http://www.elperiodico.com/es/internacional/20171016/austria-refugiados-punto-de-mira-6349373>

El Mundo

«Holanda logra un acuerdo de Gobierno en la negociación más larga de su historia». (Outubro 2017) <http://www.elmundo.es/internacional/2017/10/09/59db556822601dcb508b45e0.html>

«Un nuevo eje de ultraderecha en el corazón de Europa». (Outubro 2017)

<http://www.elmundo.es/internacional/2017/10/01/59cf90a2e5fdea05068b45af.html>

BBC

«The man who thinks Europe has been invaded». (Abril 2018) https://www.bbc.co.uk/news/resources/idt-sh/Viktor_Orban

«Hungary election: Viktor Orban's Fidesz party hopes for third straight term». (Abril 2018) <https://www.bbc.com/news/world-europe-43687870>

FAZ

«Merkel: "Wir schaffen das"». (Agosto 2015) <http://www.faz.net/aktuell/politik/angela-merkels-sommerpressekonferenz-13778484.html>

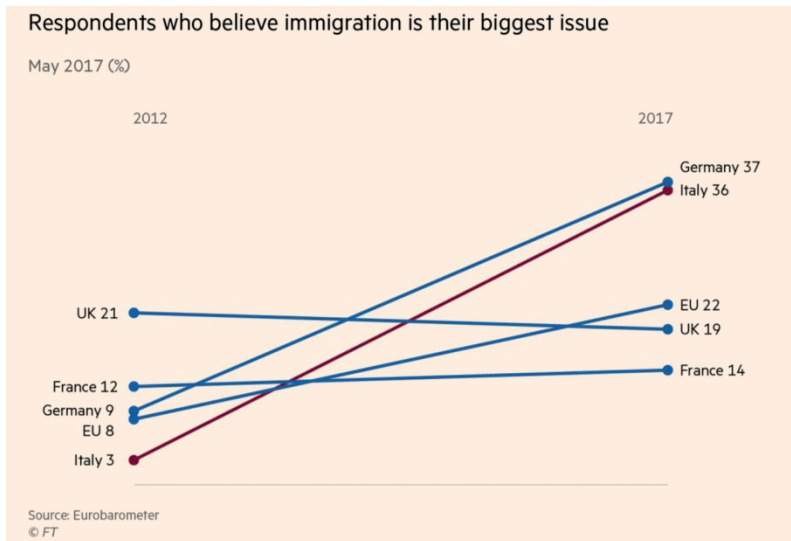
Spiegel

«Bundestag weitest Abschiebehaft aus». (Agosto 2015) <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/asylrecht-bundestag-beschliesst-schaerferesgesetz-a-1041839.html>

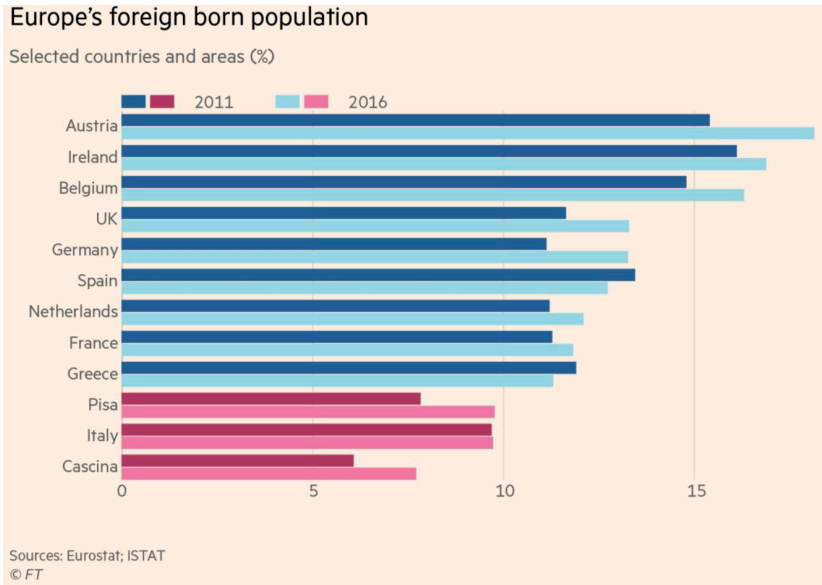
Il Post

«L'Italicum, come funziona la nuova legge elettorale». (Maio 2015) www.ilpost.it/2015/05/04/italicum-approvato-legge/

ANEXO. DATOS DE INTERESE

Fonte: *Financial Times*

Fonte: *Financial Times*

NOTAS

- 1 Inglehart e Norris, 2016.
- 2 Kaya, 2017.
- 3 Pelinka, 2013: 8.
- 4 Immerzeel e Pickup, 2016.
- 5 Mudde e Rovira Kaltwasser, 2012.
- 6 Rodríguez Aguilera del Prat, 2016.
- 7 Sanahuja, 2014; Ferrero-Turrión e Pinyol-Jiménez, 2016.
- 8 CE, 2018.
- 9 Kaya, 2017.
- 10 Onghena, 2015; Casals, 2015; Pantorras, 2015.
- 11 Llaudes, 2017.
- 12 O partido ANO non ten representación no Parlamento Europeo.
- 13 Sánchez Medero e Medero, 2014.
- 14 Sánchez Medero e Medero, 2014
- 15 Delgado, 2013.
- 16 Sánchez Medero e Medero, 2014.
- 17 Sánchez Medero e Medero, 2014.
- 18 Sánchez Medero e Medero, 2014.
- 19 Invernizzi e Bickerton, 2016.
- 20 Rovny, 2017.